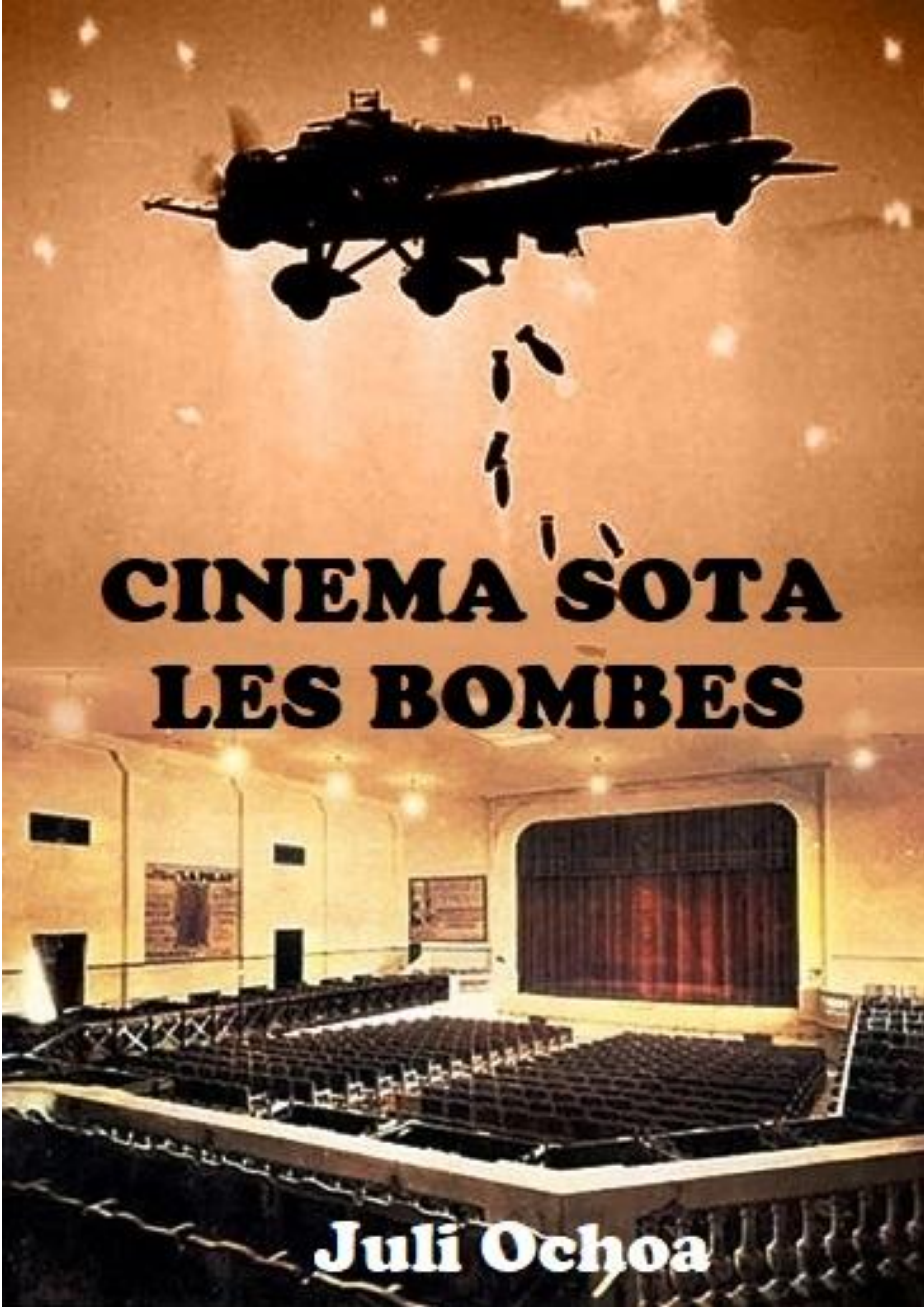
CINEMA SOTA
LES BOMBES
Juli Ochoa

Il·lustració de la portada: Composició feta per Elisenda Ochoa a partir de dues fotografies de l’època de de la qual es parla en aquest escrit.

Llibre no venal
Maquetació i edició de l’autor
Portada: Elisenda Ochoa
Sant Just Desvern (Baix Llobregat), setembre de 2025

CINEMA SOTA LES BOMBES

Juli Ochoa González

CINEMA SOTA LES BOMBES

En plena Guerra Civil espanyola de 1936 a 1939, la llavors petita localitat baixllobregatina de Sant Just Desvern va ser també víctima de l'afany destructiu dels enemics de la legalitat republicana, sent víctima, com ho van ser tantes altres localitats, dels bombardejos duts a terme per l'aviació del bàndol que havia iniciat aquella guerra, de la qual acabaria sent el vencedor.

Aquell bombardeig, com tot seguit podrem veure, no tenia inicialment aquest poble com a objectiu, podent-se considerar que, en el fons, va ser tant sols conseqüència de la fatalitat. Per sort no va causar cap víctima mortal en el poble, tot i que les diferents destrosses que va causar encara són recordades per un nombre considerable de santjustencs.

Immersos en la magna tragèdia col·lectiva de la guerra, l'assistència de la ciutadania als espectacles cinematogràfics, més que una simple distracció, va ser en el fons un gens menyspreable factor de cohesió social i de transmissió de valors, alhora que també va suposar una forma d'evasió, encara que momentània, d'aquella realitat hostil i precària que els envoltava.

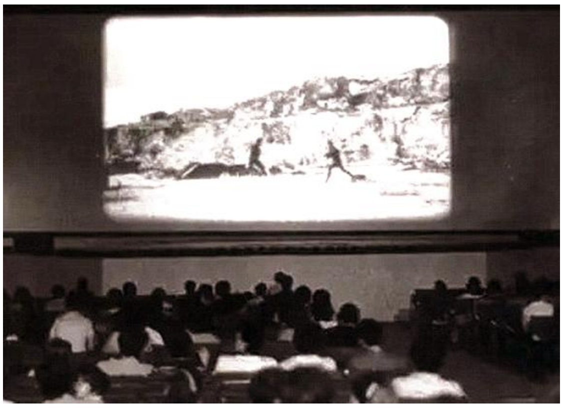

El cinema sempre havia estat un espectacle a l'abast de gairebé totes les economies.

La major part de les pel·lícules que es van poder veure a les nostres pantalles durant la guerra civil van ser les procedents de Hollywood, que van suposar un 60 % del total, al costat de les que eren de producció pròpia dins dels bàndol republicà, que van suposar un 30 %, tenint les pel·lícules d'altres procedències una presència merament testimonial.

Vista parcial de Sant Just Desvern en aquell temps.

Situem-nos en ple cap de setmana a Sant Just Desvern, un poble baixllobregatí, tot i que en aquell temps, i a l'igual que Esplugues, estava adscrit a la comarca del Barcelonès.

Concretament és el vespre del dissabte 8 d'octubre de 1938.

La terrible guerra que havia començat dos anys, un mes i vint dies abans, estava colpejant despietadament les nostres terres. Ja feia tres mesos que es combatia amb gran duresa a l'Ebre, i es notava que els nostres, els defensors de la República, anaven perdent.

Barcelona, gran capital de la rereguarda des de l'inici de la guerra, sobrevivia com podia als constants bombardeigs dels avions italians al servei de l'enemic feixista. De moment Sant Just

se n'havia escapat, potser per no haver-hi al poble cap objectiu bèl·lic, llevat de la fàbrica de ciment, però tothom tenia clar que no li farien res, perquè els amos eren gent de l'altre bàndol...

De tota manera, l'amenaça d'un atac aeri sempre planava, i per tal motiu no feia gaire que s'havia acabat de bastir un refugi antiaeri entre l'Ateneu i les Escoles, al qual molts santjustencs s'hi aplegaven tan bon punt se sentia la propera sirena d'alarma de la fàbrica de Can Corrons, a Sant Feliu.

La sala de cinema de l'Ateneu Santjustenc.

Els aliments estaven racionats i es passava gana.

No obstant aquella certament desoladora situació, els santjustencs feien tot el possible per atenuar aquella angoixa, procurant no renunciar a les petites coses que havien estat els seus lleures abans d'esclatar aquella terrible guerra, i una d'elles era, sens dubte, el cine, un espectacle que gaudia del favor de molts santjustencs, els quals regularment assistien a les projeccions que es feien a la sala de l'Ateneu, una sala que va funcionar regularment durant pràcticament tota la guerra.

Del funcionament de les màquines de projecció s'encarregava Pere Bosch, de cal Pere Barber, soci número 13 de l'Ateneu, el qual, juntament amb el també soci i directiu de l'entitat, Manuel Tubella, s'encarregava també de contractar les pel·lícules a les diferents distribuïdores.

Paper moneda d'us local emprat en aquell temps.

Tot i que en aquell moment les entrades encara estaven gravades amb un petit suplement per tal de subvenir les despeses de construcció del recentment acabat refugi antiaeri, el seu cost estava a l'abast de les butxaques santjustenques, ja que els seus preus –realment populars- eren:

Preferència: 1,80 pessetes + 1 pesseta d'impost = 2,80 pessetes
Pati: 1,70 pessetes + 1 pesseta d'impost = 2,70 pessetes
Mainada: 0,55 pessetes (exempts d'impost)

Sobre aquest impost, ja llavors innecessari per haver-se acabat les obres del refugi, en Just Vidal, president de l'Ateneu, reclamaria un parell de setmanes més tard a l'alcalde Alfred Arís que la Junta Local de Defensa Passiva deixés de percebre'l. La resposta de l'Ajuntament va ser substituir aquella taxa per una altra, tot i que la nova seria inferior, de només 50 cèntims, i aniria destinada a la Comissió d'Assistència Social, i és que Sant Just estava ple de refugiats i altra gent necessitada.

Per a aquell cap de setmana, i com era habitual, estava anunciada una sessió doble que tots pressuposaven que hauria de ser ben bona, especialment pel que fa a la segona de les pel·lícules programades.

El programa de ma del cinema de l'Ateneu previst per a aquell dia.

En aquesta imatge podeu veure l'anvers i el revers del programa de mà que s'havia repartit anunciant aquella sessió, en el qual es donaven els detalls de les dues pel·lícules que aquell cap de setmana es projectarien.

La primera, que és la que normalment acostumava a tenir menor interès, es deia "Huérfanos del Destino".

Era una pel·lícula sensiblera que estava protagonitzada per Eleanore Whitney, Tom Keene i Dickie Moore i veritablement era tot un drama que ens descrivia l'odissea d'un noi anomenat Timothy que acompanyat per la seva germana fugien plegats d'un orfenat a causa dels maltractes que rebien i acabaven anant a parar a una granja, el propietari de la qual també els sotmetia a un tracte igualment dur. Tot un drama!

La segona de les pel·lícules que es projectarien en aquella sessió era la que tots estaven esperant: Es deia "La Indómita", i el paper de protagonista anava a càrrec de la famosíssima Jean Harlow, aquella temperamental i espectacular actriu de cabells de color ros-platí, a la qual li donaven la rèplica els també famosos actors William Powell i Franchot Tone. Com podeu veure, tots tres artistes eren de primera línia. A més la trama argumental prometia ser força interessant, ja que tractava del ja clàssic triangle amorós, aquesta vegada entre una artista de Broadway, el seu agent i un milionari que també la volia fins al punt d'arribar a llogar el teatre sencer perquè ella només cantés per a ell...

L'espectacular rossa Jean Harlow, protagonista del principal film de la sessió d'aquell dia.

Tot un espectacle de música, passions i ambients luxosos que permetria als espectadors evadir-se per una estona de la crua realitat d'aquella guerra que els envoltava.

Mentre a la pantalla l'espectacular Jean Harlow interpretava "Reckless", el principal tema musical d'aquella pel·lícula, poc podien pensar els confiats santjustencs que en aquells moments estaven gaudint plàcidament de l'espectacle que sobre ells planava – aquest cop, si- una sinistra amenaça

A l'altra banda del mar, a la mallorquina base aèria de Son Sant Joan, rebatejada com a "Aeroporto Luigi Nerieri" des que se'n va ver càrrec l'Aviazione Legionaria italiana que donava suport al bàndol franquista, el seu general Adriano Monti ordenava una nova missió al seu immediat subordinat, el major Giovanni Buonamico, comandant del XXVº Gruppo de Bombardamento Notturno "Pipistrelli delle Baleari":

D’ella se n’encarregarien els capitans Aldo Quarantotti i Pietro Gioia, caps d’esquadreta d’aquell grup d’avions de bombardeig, format per aparells Savoia-Marchetti SM.81.

Aquesta nova missió que se’ls ordenava seria duta a terme per les tripulacions dels bombarders de les esquadretes 251 i 252 que aquell dia no haguessin participat en cap altra operació sobre territori republicà.

Es bombardejaria Barcelona una vegada més, i es començaria a fer-ho per Sant Pere Màrtir, on hi havia un post d’observació republicà que ja els havia frustrat altres atacs anteriors, per acabar bombardejant també el port, des d’on tornarien a la seva base.

Els aviadors italians que es van encarregar de dur a terme aquell bombardeig.

Cada un dels aparells designats seria carregat aquest cop amb cinquanta-sis bombes més aviat petites, de les del tipus Mina de 15 quilograms.

Iniciat el bombardeig, les esquadretes agressores van trobar una fèrria defensa, tant per part de la Defensa Antiaèria (DECA) barcelonina com d’un valerós aparell de caça nocturna republicà que els va fer front.

Fruit d’aquella ferma reacció de defensa, un dels avions atacants, l’aparell “7 negre” de la 252a esquadreta, la tripulació del qual estava formada pels sotstinents “Tronco” i “Viottosi”, el sergent major “Brunelleschi” i els aviadors “Zucca”, “Carfa” i“Bono” (tots noms de guerra), va ser tocat pel foc dels republicans, rebent dos impactes que el van obligar a abandonar la formació

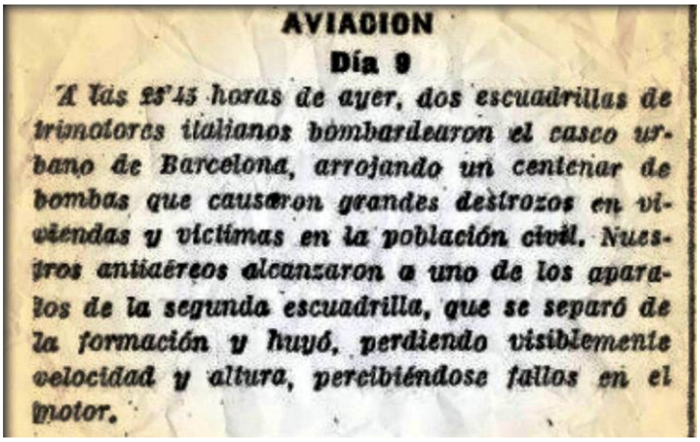

AVIACION

Día 9

A las 23'45 horas de ayer, dos escuadrillas de trimotores italianos bombardearon el casco urbano de Barcelona, arrojando un centenar de bombas que causaron grandes destrozos en viviendas y víctimas en la población civil. Nuestros antiaéreos alcanzaron a uno de los aparatos de la segunda escuadrilla, que se separó de la formación y huyó, perdiendo visiblemente velocidad y altura, percibiéndose fallos en el motor.

La noticia del bombardeig, publicada al diari “La Vanguardia” de l’11 d’octubre de 1938.

Tot perdent progressivament velocitat i alçada, aquell aparell seriosament avariat emprengué el camí de tornada cap a Mallorca, anant a cercar el mateix punt per

on poc abans havia arribat. Aquesta notícia que esteu veient, publicada a la Vanguardia dos dies després del bombardeig se'n feia ressò.

L'avió Savoia Marchetti SM.81 "7 Negre" de la 252 esquadreta, deixant caure la seva càrrega sobre la població de Sant Just Desvern.

Havent estat tocat en el moment en que les esquadretes atacants havien sobrevolat les instal·lacions republicanes de Sant Pere Màrtir, bombardejant-les, el camí de retorn d'aquell avió despenjat de la formació seguiria una ruta que en principi no estava prevista i que li suposaria haver de sobrevolar la localitat de Sant Just Desvern.

La càrrega de bombes que encara duia constituïa un doble perill: d'una banda, el pes dels projectils era un llast innecessari, especialment ara que tenia problemes al motor. De l'altra, el fet d'haver d'aterrar avariat i carregat d'explosius, hagués estat una operació extremadament arriscada. La millor solució consistia en desfer-se'n com abans millor d'aquells incòmodes projectils... I és per aquest motiu que aquella nit es va bombardejar el nostre poble!!!

El bombardeig havia començat a les 23:45 hora local, tot just quan al cinema de l'Ateneu estaven a punt d'acabar la sessió.

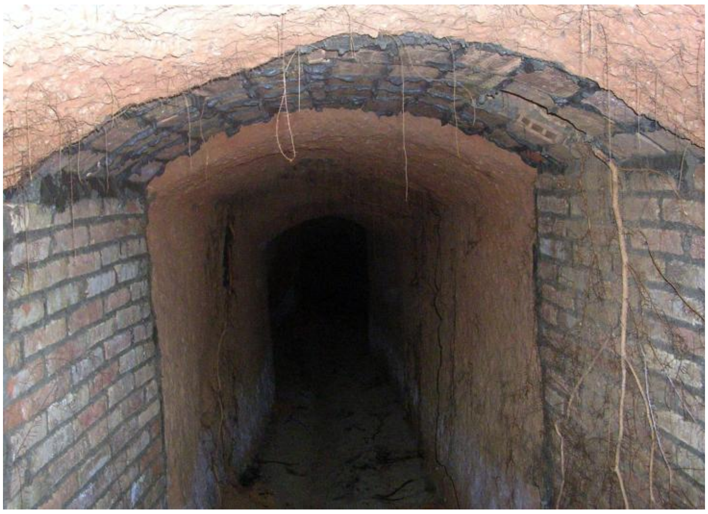

Interior del refugi antiaeri de les Escoles, a Sant Just Desvern.

Els assistents, que tot just havien acabat de veure els darrers crèdits de la pel·lícula, van córrer a protegir-se dins d'aquell refugi que tenien allà mateix, a tocar.

Pilar Farigola Ràfols, que llavors tenia 21 anys, recordava haver entrat dins del refugi juntament amb la seva amiga Elisa Roca, i que ho van fer entrant per la boca de l'Ateneu.

Fidel Poll Ribas, fill del llavors cafeter de l'Ateneu, i que aleshores tenia deu anys, recordava haver vist, en sortir del refugi, com els vidres de l'edifici d'aquella entitat s'havien trencat per efecte de les explosions de les bombes caigudes sobre el poble, i també recordava com la roba que tenien estesa al pati del roure de l'Ateneu havia quedat tota entortolligada en els filferros pels efectes del buf i contrabuf d'aquelles explosions.

Molts altres testimonis santjustencs recorden les seves estades en aquell refugi, i en especial el dia d'aquell paorós bombardeig del poble.

Sis bombes van caure damunt de Sant Just, totes elles al sector de la carretera. Els punts on van impactar són els que podeu veure marcats en aquest plànol actual:

Bombes caigudes aquella nit sobre Sant Just Desvern:

1 – Can Gaig
2 – Can Masclans
3 – Can Bosch-Dagà
4 – Can Canals
5 – Cal Manco i Cal Guissonis
6 – Cal Monjo

Dues d'aquelles bombes, la de Can Canals i la de Can Bosch-Dagà, que en el plànol apareixen marcades en color verd, no van arribar a explotar, Les altres, marcades en color vermell, si que ho van fer, causant danys i destruccions de diversa consideració.

Les cases de Vicenç Martínez "El Manco" i Marià Guixonis en ruïnes com a conseqüència d'aquell bombardeig.

Afortunadament cap d'elles va causar víctimes mortals, essent només de lamentar la destrucció d'algunes cases, com les de les famílies Masclans, Martínez i Guixonis, o els greus desperfectes soferts per algunes altres, així com les ferides de diversa consideració d'alguns dels veïns afectats per aquell absurd i cruel atac.

En aquesta fotografia aèria feta uns quants anys després de finalitzada la guerra

podeu veure com les cases on vivíen Vicenç Martínez “El Manco” i Marià Guixonis encara continuen enderrocades. Ja no es tornarien a aixecar, i en aquell espai acabaria obrint-se l’actual carrer dit de l’Estalvi.

No hi ha cap constància de que l’endemà, diumenge, amb l’enrenou causat pel bombardeig, tinguessin lloc les projeccions cinematogràfiques anunciades. Les dues pel·lícules llogades per a aquell cap de setmana es van tornar a la distribuïdora sense haver-les pogut aprofitar com s’havia volgut. Amb el poble completament de cap per avall, la gent estava per a altres coses!

La guerra, aquella terrible guerra, encara continuaria alguns mesos més, acabant a Sant Just la tarda del 26 de gener de 1939, quan les avantguardes feixistes van entrar al poble, fent-ho també l’endemà a Barcelona després d’haver vençut un darrer i heroic focus de resistència republicà al Pont d’Esplugues.

L’1 d’abril va acabar finalment aquella guerra, començant llavors un lent i fosc període de recuperació que va durar més de quaranta anys, i que molts encara recordem.